

ISSN 0027-8084
UDK 808.61./.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXVIII/1–4

БЕОГРАД
2007

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXVIII

Св. 1–4 (2007)

САДРЖАЈ

Два наша јубилеја (СРЕТО ТАНАСИЋ)	1
Ч л а н ц и	
Актуелни увиди у „врсте речи“ (МИЛКА ИВИЋ)	5
О односима између придева и прилога (МИЛКА ИВИЋ)	9
Из проблематике реченица с везницима <i>кад</i> , <i>док</i> и <i>чим</i> (СРЕТО ТАНАСИЋ)	15
Џус, ђус и дјус (МИЛАН ШИПКА)	27
О неким изразима са лексемом <i>глас</i> у српском језику (ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ)	35
Семантичко-деривациона анализа броја <i>пед</i> (ИВАНА ЛАЗИЋ-КОЊИК — НАТАША ВУЛОВИЋ)	43
Два незабележена грецизма у старосрпском језику (глаголи <i>гарейсати</i> и <i>ушаксати</i>) (ВЛАДИМИР ПОЛОМАЦ)	65
П р и л о з и	
Бараба — један европски дијалектизам (ЛУКА БРЕНЕСЕЛОВИЋ)	71
П р и к а з и	
Шеста књига <i>Лингвистичких огледа</i> Милке Ивић (СРЕТО ТАНАСИЋ)	107
Седамнаеста књига Академијиног Речника (БОЈАНА МИЛОСАВЉЕВИЋ)	111
Иван Клајн — Милан Шипка, <i>Страни изрази и изреке</i> (ПРЕДРАГ ПИПЕР)	114
Речници Ђорђа Оташевића (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	120
Славко Вукомановић, <i>Српски језик и његов развој</i> (ЕГОН ФЕКЕТЕ)	126
Јелица Јокановић-Михајлов, <i>Акцента и интонација говора на радију и телевизији</i> (ДИНА ТОМИЋ)	129
Радивоје Жугић, <i>Језик медија. Огледи о језику и телевизији</i> (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	133
Kirsten Malmkjar (editor) at al., <i>The linguistics encyclopedia, second edition</i> (НЕНАД ИВАНОВИЋ)	136
I n m e m o r i a m	
Богдан Л. Дабић (1935–2007) (СРЕТО ТАНАСИЋ)	143

СЕДАМНАЕСТА КЊИГА АКАДЕМИЈИНОГ РЕЧНИКА
*Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књ. XVII:
одеркао — Ојово*, Институт за српски језик САНУ,
Београд, 2006, стр. I — СХIII + 800.

Крајем децембра 2006. године Српска академија наука и уметности издала је 17. том *Речника српскохрватског књижевног и народног језика*. И овај том Речника САНУ рађен је тимски у оквиру дугорочног пројекта у Институту за српски језик САНУ.

Речник САНУ има већ формирану физиономију, устаљену и препознатљиву, афирмативно вредновану у научном, посебно словенском свету. Као такав, *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* је најзначајније дело савремене српске лексикографије. Истиче се не само по својој обимности и свеобухватности него и по цитираности, па представља и наше значајно лингвистичко дело.

Стојан Новаковић, као духовни покретач Речника САНУ, учинио је велики корак у српској култури, па заслужује да буде споменут у свакој прилици када се говори о Речнику, а нарочито сада када је завршен и 17. том тог капиталног националног дела. Да подсетимо. Стојан Новаковић је 1893. године упутио предлог Српској краљевској академији да се прикупља грађа за велики Академијин српски речник. У духу тадашњег времена, Стојан Новаковић је настојао најпре да српски народ учини свесним својих богатстава, а затим и да његову вредност потврди пред другим народима. Од тада се рад на Академијином српском речнику (прикупљање грађе, стварање концепције израде и установљење лексикографских принципа) и институционализује оснивањем Лексикографског одсека, а касније и Института за српски језик.

Овај речник је имао своју судбину која није била благонаклона према његовом остваривању, а очито није ни данас. Последњих година то су материјални проблеми, али не могу се занемарити и савремени токови друштва каква је, на пример, с једне стране, глобализација и судбина малих језика као што је српски, а, с друге стране, раслојавање, тј. раздвајање српскохрватског језика на три језичка ентитета. Незавидне околности, пре свега политичке, у којима се нашао Академијин речник један су од разлога зашто овај речник није завршен и за-

што се, по многим паушалним критичарима, овај речник „споро ради“. Међутим, нико од њих не узима озбиљно у обзир чињеницу да судбина овог великог и непоновљивог лексикографског подухвата трајне вредности није у рукама само оних који га израђују већ и свих оних који воде бригу о српском језику, који имају улогу у очувању националних културних вредности, а самим тим и у очувању српског идентитета.

Упркос свим недаћама најновија књига Речника САНУ, 17. по реду, објављена је. Својом концепцијом, методологијом израде потврдила је већ познати квалитет овог лексикографског дела.

Овом књигом обухваћено је близу десет хиљада речи како из књижевног и народног језика тако и из струковних области. Тако су се у седамнаестом тому Речника САНУ нашле речи од придева *одвркао* до топонима *Ојово*, а у том распону нашле су се и речи: *одврлудати*, *одврлика*, *одгајалиштие*, *одељак*, *одједанити*, *одјек*, *одјекнути*, *одмазда*, *одмаралиштие*, *одмарача*, *однос*, *односити*, *окадити*, *око*, *оледба*, *оли*, *оломуња*, *онај*, *ојак* и др. Најбројније речи међу њима су глаголи, а издвајамо следеће: *одвркнути*, *одврнути*, *одврџати*, *одвугнути*, *одгавелати*, *одгајати*, *одгајити*, *одгалити*, *одгалбати*, *одгањати*, *одгарати*, *одмалити*, *одмандалити*, *одмарати*, *одмарширати*, *одмаховити*, *одрањати*, *одрајити*, *одрајоритирати*, *ожарити*, *ожвокати*, *ојажити* и др.

Већ и летимичним прелиставањем Речника лако је запазити да су тумачења речи разграната и да се бележе и најмање значењске појединости. Тумачења речи не ограничавају се само на идентификовању семантике и раздвајању фигуративних значења. У Речнику се настоји, у складу са његовом лингвистичком оријентацијом, и апсолвирати и специфичне одлике речи, такве као морфолошко-деривационе или рекцијске особености и синтаксичке карактеристике значењских компоненти. Тако представљене речи у Речнику представљају минијатурне студије о тим језичким јединицама, које ће бити од користи посебно стручној и научној јавности на просторима српског језичког простора западног Балкана, а и шире. Наиме, обиље речи са аутентичним подацима о просторној и временској употреби, акрибичан и минуциозан опис речи чини овај речник корисним у свим доменима науке и струке.

Што се тиче састава лексике која је обухваћена овим томом, највећи број јединица има статус стандардне, немаркиране лексике општег типа, док су остали слојеви лексичких јединица маркирани квалификаторима нормативне и функционално-стилске вредности. Број квалификатора у Речнику је велики и непрекидно се повећава, што указује на богато динамично раслојавање лексикона.

О богатству нашег језика сведоче и фразеологизми и идиоми којих у 17. тому има веома много. Од значаја је знати да реч *око* у српском језику има око сто осамдесет различитих фразеолошких обрта, што, када се преведе у штампани текст, представља дванаест страница двостубачног густо штампаног текста великог формата. То је свакако импозантна чињеница не само за оне који се баве лексикографијом, па

могу да замисле огроман рад и труд лексикографа при разврставању и описивању свих тих значења, него је то корисна и значајна информација и за све оне који се баве културом, етнографијом, фолклором и сл.

Овако конципиран и урађен, Речник САНУ са својих 17. томова треба да представља неизоставан и незаобилазан извор информација и приручник лекторима и коректорима, онима који презентују говорну културу у медијима (водителјима и спикерима), професорима и студентима, политичарима, као и свим говорницима нашег језика којима је стало до културе писања и говорења.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, започет као брига о језику народа с циљем да постане најпотребније средство при установљењу српског књижевног језика, данас са 17. томом представља наше најзначајније лексикографско дело високог квалитета, али и значајно лингвистичко дело. То, међутим, није изменило његову употребљивост и у правцу који му је својевремено одређивао С. Новаковић — да задовољи литерарне потребе језика.

Бојана Милосављевић